

Praktijkonderzoek

'Buitenspelen'

Hoe kan ik er, als leerkracht van het jonge kind, zorg voor dragen dat het buitenspelen dusdanig verloopt dat dit voor een ieder die van het plein gebruik maakt, als veilig en prettig ervaren wordt?

Diana Ouwerkerk, mei 2011

Studentnummer: 2145846

Fontys opleiding

Master Special Educational Needs

Leerroute Jonge Risicokinderen

Begeleid door: Mw. W. van Adrichem

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	6
Hoofdstuk 1: Aanleidingen en probleemstelling	10
1.1. Inleiding	10
1.2. De aanleiding tot het kiezen van mijn onderwerp	10
1.3. Probleemverkenning.....	10
1.3.1. Wat is er al bekend of eerder gedaan?	12
1.3.2. Wat wil ik bereiken?	12
1.4. Belang voor mijzelf en de omgeving	13
1.5. Verwachtingen	13
Hoofdstuk 2: Theoretische beschouwing.....	14
2.1. Inleiding	14
2.2. Hoe ziet de ‘normale’ spelontwikkeling bij jonge kinderen eruit?	14
2.2.1. Buitenspelen	15
2.3. Hoe kan ik het buitenspel als leerkracht goed begeleiden?	17
2.3.1. Observeren.....	18
2.3.2. Conflicten.....	18
2.3.3. Een aantal begeleidingstips	18
2.4. Waaraan voldoet een rijke buitenspeelomgeving?	20
Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie.....	22
3.1. Inleiding	22
3.2. Hoe is het onderzoek opgebouwd?	22
3.2.1. Welke methoden en middelen worden er gebruikt	23
3.3. Hoe data verzamelen, vastleggen, analyseren, valideren en beschrijven	24

3.3.1. Afwegingen gemaakt bij de keuze data- verzamelingsinstrumenten	24
3.3.2. Hoe om te gaan met triangulatie.....	25
3.3.3. Hoe om te gaan met validiteit en betrouwbaarheid	25
3.3.4. Wat te doen met ethische kwesties	26
Hoofdstuk 4: Data- analyse en resultaten	27
4.1. Inleiding	27
4.2. Data- presentatie	27
4.2.1. Resultaten observaties	27
4.2.2. Resultaten kwaliteitsenquête	28
4.2.3. Resultaten vraaggesprek over het buitenspelen met de kleuters	33
4.3. Data- analyse	35
4.3.1. Observaties	35
4.3.2. Kwaliteitsenquête.....	36
4.3.3. Vraaggesprek over het buitenspelen met de kleuters.....	38
Hoofdstuk 5: Conclusies.....	39
5.1. Inleiding	39
5.2. Conclusies	39
5.3. Antwoorden op de onderzoeksvraag	42
5.4. Aanbevelingen	43
Hoofdstuk 6: Evaluatie onderzoek	44
6.1. Inleiding	44
6.2. Doelen	44
6.3. Persoonlijke ontwikkeling.....	45
6.4. Het onderzoek	46
Nawoord	47
Literatuuropgave	48
Bijlagen.....	50

Samenvatting

Mijn onderzoek betreft het buitenspelen van jonge kinderen op mijn school, een Montessori- basisschool. Ik voelde mij handelingsverlegen op dit gebied, vond de sfeer tijdens het buitenspelen niet fijn, had onvoldoende zicht op het buitenspelen en het begeleiden hiervan. Door het doen van dit onderzoek wil ik er graag achter komen, hoe ik hier verandering in kan brengen en wat mijn rol daarin is.

Mijn onderzoeksvraag voor dit onderzoek is dan ook als volgt:

- Hoe kan ik er, als leerkracht van het jonge kind, zorg voor dragen dat het buitenspelen dusdanig verloopt dat dit voor een ieder die van het plein gebruik maakt, als veilig en prettig ervaren wordt?

Het antwoord hierop heb ik verkregen door veelvuldig te observeren, collega's te laten observeren, enquêtes en vraaggesprekken af te nemen bij kinderen en collega's en door in de literatuur te duiken.

Vooraf wat het begeleiden van het buitenspel betreft heb ik in de literatuur veel antwoorden gevonden. Ook heeft de literatuur mij zicht gegeven op hoe een rijke buitenspeelomgeving eruit zou moeten zien, wat hierin belangrijk is. Helaas is de tijd die er voor dit onderzoek staat te kort geweest om dieper in te gaan op deze rijke buitenspeelomgeving. Dit betekent echter niet dat dit niet van belang is. Een rijke buitenspeelomgeving kan kinderen uitdagen, stimuleren en betrokkenheid creëren, waardoor er mogelijk minder conflicten zijn en daarmee een prettige sfeer ontstaat. Binnen het onderbouwteam gaan we in het nieuwe schooljaar dan ook kijken welke mogelijkheden er voor ons zijn.

Door de observaties en de antwoorden van mijn collega's op de kwaliteitsenquête en het vraaggesprek met mijn leerlingen heb ik een goed beeld kunnen vormen over hoe het buitenspelen op mijn school eruit ziet, hoe dit ervaren wordt. De gesprekken die naar aanleiding van mijn onderzoek binnen het team van de onderbouw op gang kwamen hebben er toe geleid dat er gesproken wordt over hoe het buitenspelen te begeleiden en dat de buitenspeelomgeving onder de loep is genomen.

Dit zal in de toekomst verder uitgewerkt worden. Voor nu, heeft mijn onderzoek er wel toe geleid dat we als team inzien dat het buitenspelen beter en rijker kan en dat wij hierin als leerkrachten belangrijk zijn.

In de inleiding van dit onderzoek wordt uitgebreid beschreven waarom ik voor dit onderzoek gekozen heb, in de hoofdstukken erna zal beschreven worden wat precies mijn vragen zijn, wat mijn doelen zijn. Hierna volgt een theoretische beschouwing, deze geeft zicht op het belang van buitenspel en de begeleiding hiervan. Wat de rol van de leerkracht hierin is, wat belangrijk is, wat ertoe bijdraagt dat kinderen tot spel komen. Dat ook kinderen die moeite hebben met het buitenspelen tot hun recht kunnen komen. Een belangrijk punt hierbij is het observeren van de kinderen tijdens het buitenspelen zodat er gericht interventies gedaan kunnen worden en helder is waarom een kind niet of slecht tot spel komt.

In hoofdstuk 3 komt de onderzoeksmethodologie aan de orde, de manier waarop de benodigde gegevens verzameld gaan worden. De onderzoeksresultaten worden in hoofdstuk 4 besproken, waarna een relatie gelegd wordt met de theorie en er conclusies aan verbonden kunnen worden.

Uiteindelijk wordt een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag en de daarbij behorende sub- vragen. De, voor mij, belangrijkste conclusie is dat de leerkracht hierin een zeer grote rol kan en moet spelen. De houding van de leerkracht is zeer belangrijk, de leerkracht moet voor de kinderen aanwezig en bereikbaar zijn. Zij zorgt voor een veilige situatie voor alle kinderen. Voor mij is dit onderzoek erg waardevol geweest, het heeft de manier waarop ik naar het buitenspelen kijk veranderd. De ervaringen die ik heb opgedaan heb ik gedeeld met mijn collega's waardoor ook zij geprikkeld worden om hier meer mee te doen.

Dit onderzoeksverslag zal afgesloten worden met een evaluatie van het onderzoek en van mijn persoonlijke ontwikkeling tijdens het doen van dit onderzoek.

Inleiding

Voor u ligt mijn meesterstuk voor de opleiding Master Special Educational Needs met als afstudeerrichting jonge risicokinderen, van de Fontys OSO Hogeschool. In de inleiding zal ik een beeld schetsen van wie ik ben, waar mijn onderzoek uitgevoerd zal worden en wat mijn onderzoeksvraag zal zijn. Ook komt aan de orde wat mijn onderzoeksvraag is, waarom ik voor dit onderzoek gekozen heb en wat mijn motivatie hiervoor is.

Voorstellen

Mijn naam is Diana Ouwerkerk. Ik ben in 2001 afgestudeerd aan de Educatieve Faculteit van Amsterdam, alwaar ik de PABO Montessori heb gevolgd.

Sinds 2001 ben ik werkzaam op een Montessori basisschool, dit is een algemeen bijzondere neutrale school. Na twee jaar als invalkracht in alle groepen van deze school te hebben gewerkt, met als vaste groep twee dagen per week een onderbouwklas, werk ik nu alweer acht jaar als leidster in de onderbouw van deze school. De school telt ongeveer 220 leerlingen en is onderverdeeld in 3 bouwen, te weten: onderbouw, middenbouw en bovenbouw. Iedere bouw telt 3 groepen van ongeveer 28 leerlingen. De populatie van de school bestaat voor het overgrote deel uit kinderen van hoger opgeleide, autochtone ouders. De meeste kinderen wonen in de directe omgeving van de school, maar ook hebben we kinderen uit de omliggende wijken die onze school bezoeken. Een zeer klein percentage komt van buiten de stad.

In de onderbouw zitten kinderen van 4 tot en met 6 jaar oud. Tegen het eind van het schooljaar tellen deze groepen gemiddeld 26 leerlingen. De lokalen liggen naast elkaar en zijn middels een tussendeur ook met elkaar verbonden. De onderbouw heeft een centrale hal waar de kinderen uit de verschillende klassen ook gezamenlijk kunnen spelen/ werken. We streven als school naar zelfstandigheid bij de kinderen. "Help mij het zelf te doen!" is dan ook een bekende uitspraak in het Montessorionderwijs, die de kern van het onderwijs samenvat.

Alle drie de onderbouwgroepen komen uit op het speelplein, dit gedeelte van het plein is speciaal voor de onderbouw. Over het algemeen spelen de drie groepen dan ook tegelijk buiten. En hiermee komen we bij de kern van deze inleiding, de reden van mijn onderzoek.

Mijn onderzoek

Ik heb voor dit onderzoek het onderwerp buitenspelen gekozen. Dit omdat het buitenspelen een activiteit bij mij op school is waarbij ik nog regelmatig tegen situaties aanloop waarin ik handelingsverlegen ben.

De afgelopen jaren lijkt het alsof het buitenspelen steeds minder gezellig verloopt. Of dit ook daadwerkelijk zo is, zal ik niet gaan onderzoeken. Wel leeft dit gevoel en heeft dit aanleiding gegeven voor dit onderzoek. Wel wordt bekeken hoe de sfeer op dit moment ervaren wordt.

Ik merk, dat het buitenspelen niet lekker verloopt, dat de sfeer tijdens het buitenspelen vaak niet als prettig ervaren wordt door mijzelf maar ook door collega's en kinderen. Daarnaast zijn er ook met enige regelmaat ouders die het buitenspelen tijdens oudergesprekken ter sprake brengen.

Er zijn vrij veel kleine conflicten en deze kosten zowel de leerkrachten als de kinderen zelf veel energie. Er wordt veel gekibbeld, geklaagd en ruzie gemaakt. Daarnaast worden er, vooral door de jongetjes, veelal drukke spelletjes gespeeld zoals stoeien, boevenpakkertje en schietspelletjes. Ook ander buitenspel, zoals voetbal en tikkertje verloopt veelal met veel ruzie en dingen die mis lijken te gaan.

Ikzelf ben, bij aanvang van dit onderzoek, nog erg zoekende naar hoe ik het buitenspelen beter kan structureren, hoe ik de kinderen hierin meer en beter kan begeleiden. In eerste instantie zal ik daarom ook gaan bekijken hoe we nu spelen. Wat gebeurt er zoal, welke rol speel ik als leerkracht hierbij? Hoe denken mijn collega's en ik over buitenspelen? Hoe zouden de kinderen het buitenspelen graag willen zien? Waar zitten knelpunten?

Hierbij spreek ik de verwachting uit, dat ik na dit onderzoek meer kennis heb van mijn eigen handelen tijdens buitenspelactiviteiten en hoe mijn collega's en ik hiermee omgaan. Mogelijk kan ook gaan blijken dat de huidige buitenspeelomgeving niet rijk genoeg is en de kinderen niet voldoende uitdaagt tot actief spel. Als dit het geval blijkt te zijn, zal ik gaan bekijken wat ik hieraan zou kunnen veranderen. Mijn centrale onderzoeksvraag is daarom ook als volgt:

Hoe kan ik er, als leerkracht van het jonge kind, zorg voor dragen dat het buitenspelen dusdanig verloopt dat dit voor een ieder die van het plein gebruik maakt, als veilig en prettig ervaren wordt?

In hoofdstuk 1: aanleiding en probleemstelling, zal ik deze onderzoeksvraag verder uitsplitsen.

Ik wil deze vraag onderzoeken door middel van interviews en/of vragenlijsten met collegae en kinderen. Dit zou zicht kunnen geven op hoe zij het buitenspelen nu zien en graag zouden willen zien.

Daarnaast wil ik het gedrag van mijzelf en de kinderen tijdens het buitenspel observeren. Dit wil ik gaan doen middels video-opnamen. Deze observaties kunnen de huidige situatie goed in beeld brengen. Wat gaat er al goed en kunnen we inzetten, wat loopt nog niet soepel en hoe zouden we het dan eventueel anders kunnen doen.

In de literatuur ga ik op zoek naar stukken over het buitenspelen van jonge kinderen en het spelen in het algemeen. Ook zal ik kijken of mogelijk de kanjertraining¹, die wij binnen onze school als methode gebruiken, in kan zetten bij het buitenspelen.

¹ Kanjertraining, methode voor sociale vaardigheden. Ontwikkeld door Weide, G.

Relevantie van het onderzoek

Zoals eerder beschreven, heb ik de verwachting na dit onderzoek meer inzicht te hebben op mijn eigen rol als leerkracht tijdens het buitenspelen. Hiermee heb ik de verwachting dat ik het buitenspelen beter kan structureren waardoor de sfeer tijdens het buitenspelen zal verbeteren.

Ik zal voor dit onderzoek dan ook zeker de medewerking van mijn collega's uit de onderbouw nodig hebben, zodat we één lijn kunnen trekken.

Uiteindelijk hoop ik een onderzoek aan hen te kunnen presenteren van waaruit we verder kunnen met het verbeteren van het buitenspelen op onze school.

Dit zou niet alleen mijzelf als leerkracht ten goede komen, maar zeer zeker ook de kinderen. Zij kunnen hopelijk gaan ervaren hoe prettig en leuk buitenspelen is en hoe gevarieerd dit kan zijn.

Hoofdstuk 1: aanleiding en probleemstelling

1.1. Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik beschrijven wat de aanleiding is geweest om dit onderzoek te doen en een beschrijving geven van mijn probleemverkenning, waarmee ik tot mijn onderzoeksvragen en deelvragen ben gekomen. Daarnaast zal ik ook aangeven wat mijn verwachtingen zijn en waarom het onderzoek voor mij in mijn huidige praktijksituatie van belang is.

1.2. De aanleiding tot het kiezen van mijn onderwerp

Zoals in de inleiding beschreven, is het buitenspelen een hekel punt binnen mijn onderwijspraktijk. Er ontstaan veel conflicten en er heerst regelmatig een sfeer die niet prettig is, zowel voor mij als leerkracht als voor de kinderen en andere betrokkenen.

Ik heb voor mijn gevoel nog te weinig zicht op hoe het buitenspelen verloopt en hoe ik dit beter zou kunnen structureren. In het eerste jaar van de opleiding 'jonge risicokinderen' is het buitenspelen kort ter sprake gekomen in de module spel. Hier heb ik echter onvoldoende uit kunnen halen en ik hoop door middel van dit onderzoek mij hier meer in te kunnen verdiepen.

1.3. Probleemverkenning

Hoe kan ik er, als leerkracht van het jonge kind, zorg voor dragen dat het buitenspelen dusdanig verloopt dat dit voor een ieder die van het plein gebruik maakt, als veilig en prettig ervaren wordt?

Deze vraag heb ik opgesplitst in drie onderzoeksvragen, deze onderzoeksvragen heb ik vervolgens uitgesplitst in een aantal sub- vragen die ik wil gaan beantwoorden, te weten:

1.Hoe ziet de huidige buitenspelsituatie eruit, wat wordt positief en wat wordt negatief ervaren?

1a: Welk gedrag ervaar ik als leerkracht tijdens het buitenspelen?

1b: Welk gedrag ervaren mijn collega's?

1c: Hoe ervaren de kinderen het buitenspelen zelf?

2. Hoe ga ik als leerkracht om met het leren buitenspelen?

2a: Hoe begeleid ik nu het buitenspel?

2b: Welke conflicten ontstaan er zoal tijdens het buitenspelen?

2c: Welke interventies zou ik moeten verrichten om het spel beter te begeleiden?

2d. Welk instrument kan ik hiervoor inzetten?

2e: Wat kunnen we gezamenlijk afspreken zodat het spel voor iedereen acceptabel wordt? Welke regels spreken we af?

3. Hoe kan ik zorg dragen voor een rijke buitenspeelomgeving?

3a: Biedt de huidige inrichting van het speelplein voldoende uitdaging?

3b: Is er voldoende spelmateriaal aanwezig?

In de huidige praktijk lijkt het zo te zijn, dat de kinderen het nog moeilijk vinden om zelf problemen op het schoolplein op te lossen. Het begeleiden van het spel door de leerkrachten gebeurt nu niet structureel. Ikzelf heb nu nog weinig zicht op wat er wel en niet goed gaat in het begeleiden van het buitenspel en hoop dit inzicht middels de eerste en tweede onderzoeksvraag wel te krijgen.

Ik hoop te bereiken dat ik als leerkracht het spel op een andere manier kan begeleiden waardoor het buitenspelen mogelijk prettiger zal verlopen.

Middels de derde onderzoeksvraag wil ik onderzoeken wat het plein de kinderen nu te bieden heeft en waar eventueel verbeterpunten liggen die het buitenspelen positief zouden kunnen beïnvloeden.

Een wenselijke situatie zou zijn, wanneer de kinderen door middel van de begeleiding van mij als leerkracht, zelfstandiger problemen op kunnen lossen tijdens het buitenspelen en beter tot spelen komen. Dat zij zich hier verder in ontwikkelen en dat het aantal conflicten zal afnemen. Dit zal dan hopelijk als resultaat hebben dat het buitenspelen voor alle kinderen als prettig ervaren wordt, dat kinderen zich veilig voelen om tot spel te komen en hierin gestimuleerd worden door hun omgeving.

1.3.1. Wat is er al bekend of eerder gedaan?

Er is veel onderzoek gedaan naar het spelen van jonge kinderen. Ook is er veel onderzoek gedaan naar kinderen en buitenspelen. Veel is dan ook te vinden over het nut van buitenspelen voor kinderen in het algemeen.

Ook is er veel te vinden over het belang van spel in het algemeen voor het jonge kind. En is er veel te vinden op het gebied van spelletjes om met kinderen te spelen tijdens het buitenspelen.

Het onderwijsmagazine 'Het jonge kind' heeft in de loop der tijd meerdere artikelen gepubliceerd die over het buitenspelen op de basisschool gaan. Hiervan is een boek uitgegeven (Caminada, 2005). Hierin wordt specifiek ingegaan op de spelbegeleiding tijdens het buitenspelen bij jonge (risico) kinderen.

1.3.2. Wat wil ik bereiken?

Het buitenspelen moet voor iedereen een fijne activiteit worden. Vrij spel is niet meer geheel vrijblijvend, de leerkrachten begeleiden het spel door middel van het observeren van het spelgedrag en het plegen van interventies die de kwaliteit van het spel verhogen. De speelplaats moet een omgeving zijn voor de kinderen die uitdagend is en die uitnodigt tot spel.

Door middel van het goede voorbeeld en inmenging van de leerkracht leren de kinderen beter om te gaan met conflicten en zijn ze meer betrokken met hun spel bezig. Caminada (2005) geeft in haar boek “Beter buiten spelen” duidelijk het belang hiervan aan.

1.4. Belang voor mijzelf en de omgeving

Voor de kinderen is het van belang dat zij zich veilig kunnen bewegen op het schoolplein. Zo kunnen zij in een veilige situatie leren om gaan met conflicten en risico's leren inschatten.

Om dit te kunnen bereiken is het van belang dat de buitenspeeltijd ook daadwerkelijk prettig verloopt en kinderen zich veilig voelen.

Voor mijzelf is het van belang dat ik handreikingen vind die mij kunnen helpen om het spel op de speelplaats beter te kunnen begeleiden, om beter interventies te kunnen doen die het (sociale) spel bevorderen. Zodoende zal het buitenspelen weer een fijne activiteit worden waar iedereen van geniet.

1.5. Verwachtingen

Doordat de leerkrachten gericht het spel van de kinderen gaan observeren wordt duidelijk waar de knelpunten zitten. Deze gaan we middels gerichte interventies aanpakken.

Het omgaan met conflicten oefenen we in de klas met behulp van de Kanjertraining en mogelijk kom ik tijdens dit onderzoek in de literatuur nog andere mogelijkheden tegen.

Wanneer de kinderen een rijkere buitenspeelomgeving hebben en de leerkrachten een grotere rol gaan spelen bij de begeleiding van dit spel, verwacht ik dat er minder conflicten zullen ontstaan en rijkere spelactiviteiten.

Aan de hand van de literatuur wordt bekeken of de buitenspeelomgeving voldoende rijk is. Mocht dit onvoldoende zijn, worden mogelijk een aantal aanpassingen gedaan aan het schoolplein. Mogelijk kan dan een meerjarenplan opgesteld worden binnen de begroting van de school om dit te kunnen realiseren.

Hoofdstuk 2: theoretische onderbouwing

Over buitenspel in de onderbouw wordt nogal eens de kreet geslaakt: 'laten we alsjeblieft het buitenspel vrij laten, de jonge kinderen moeten tegenwoordig al zoveel!' Maar wat is vrij en waarom besteden we eigenlijk in de onderbouw zoveel tijd aan het buitenspel? Doen we dat om de kinderen (en onszelf) even rust te gunnen en gaan onze leerdoelen dan opeens niet meer op? (Camida, 2005, p. 16)

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik antwoord geven op de volgende vragen:

- Hoe ziet de 'normale' spelontwikkeling bij jonge kinderen eruit?
- Hoe kan ik het buitenspel als leerkracht goed begeleiden?
- Waaraan voldoet een rijke buitenspeelomgeving?

2.2. Hoe ziet de 'normale' spelontwikkeling bij jonge kinderen eruit?

Manipulerend spel en beweging

Van manipulerend spel naar rollenspel

Naar interactief rollenspel

Van manipuleren naar construeren

Thematisch spel

Van spelactiviteit naar bewuste leeractiviteit

Bron: Janssen- Vos, 2004

In de literatuur over spelen en buitenspelen wordt veelal verwezen naar de stadia in ontwikkeling van spel bij kinderen zoals Janssen- Vos (2004) deze geformuleerd heeft. Dit geeft globaal weer, waar de kinderen op een bepaalde leeftijd in hun spelontwikkeling zouden moeten zitten.

In het begin, zo rond de leeftijd van twee en drie jaar, zijn de kinderen nog vooral handelend bezig. Je ziet een peuter steeds weer opnieuw de emmer volscheppen, leeggooien en weer volscheppen. Motorische vaardigheden en de interactie met andere kinderen wordt geoefend. Op een spelende manier zijn de kinderen op deze leeftijd bezig met het ontdekken van de wereld om hen heen.

Rond het vierde jaar is er steeds meer sprake van rollenspel. Het kind speelt na wat het in de echte wereld ziet. Het verzorgt de pop zoals het zijn moeder met een jonger broertje of zusje om ziet gaan, met een kruiwagen wordt het zand van de zandbak verplaatst en opeens zijn de kinderen bouwvakkers. Dit beginnend rollenspel wordt steeds uitgebreider en rijker en gaat over in interactief rollenspel. De rollen die de kinderen spelen worden steeds echter, ze kunnen hun spel beter plannen en de onderlinge interactie neemt nog meer toe.

Tegelijk met het ontwikkelende rollenspel groeit het constructiespel. Materialen nodigen uit om te experimenteren. Ook nu nemen onderlinge contacten en de communicatie toe. In de fase van het ontwikkelende rollenspel en constructiespel zorgt het thema of spelverhaal voor samenhang, dit wordt thematisch spel genoemd. Het spel dat gespeeld wordt moet voor de kinderen steeds echter worden, ze willen soms meer dan ze al kunnen en hierdoor ontstaat al spelend een leermotief (Janssen- Vos, 2004). Denk hierbij bijvoorbeeld aan het schrijven van boodschappenlijstjes of prijskaartjes wanneer er een winkeltje in de klas aanwezig is.

2.2.1. Buitenspelen

“Ervaringen die buiten opgedaan worden zijn binnen minder vanzelfsprekend. Buiten zijn geen muren, er is frisse lucht, grote mate van vrijheid en er zijn natuur- en weersaspecten zoals regen, insecten en blaadjes” (van Delden, in: HJK, mei 2010, p.18).

Buiten liggen de materialen voor het oprapen, dit kan inspireren tot fantasiespel, tot grote dingen ondernemen en maken. Kinderen ontdekken hier natuurlijke materialen, leren meten en schatten en doen spelenderwijs technisch, mathematisch en ruimtelijk inzicht op. Denk bijvoorbeeld aan een kind dat schelpen vindt in de zandbak en hiermee gaat tellen.

Kinderen hebben behoefte aan ruimte om te bewegen, om hun energie kwijt te kunnen, om te ervaren en te voelen wat ze kunnen en om contact te maken met andere kinderen. Ze ontwikkelen hun motorische- en sociale vaardigheden. Ze zijn graag aan het rennen, stoeien en gillen. Dit is ook op het schoolplein te zien: kinderen die met de bakfiets of kruiwagen elkaar rondrijden of veel geluid makend achter elkaar aanrennen. Buiten kunnen eigen initiatieven genomen worden die de ontwikkeling bevorderen: “zelfstandige beslissingen en acties vergroten het gevoel van competentie; zelfstandig opereren betekent confrontaties met problemen die je zelf moet zien op te lossen, als kinderen hierin slagen vergroot dit hun zelfvertrouwen” (Caminada, 2005 p. 22). Kinderen leren risico's en hun eigen kunnen beter in te schatten. Niet alle kinderen kunnen dit direct zelfstandig, het blijft daarom belangrijk dat de leerkracht hen hierbij helpt.

Kinderen moeten leren rekening te houden met regels en afspraken. “Juist in de vrijheid van spel ontstaat de behoefte tot het maken van zelfgekozen afspraken waaraan iedereen zich ‘vrijwillig’ onderwerpt” (Janssen- Vos, 1990, Speelkriebels, p.112). Dit zal niet voor ieder kind even makkelijk zijn, ook hier ligt een ondersteunde taak voor de leerkracht.

Tegenwoordig wordt er steeds minder buiten gespeeld, zeker in de grote steden. Dit komt doordat er minder buitenspeelmogelijkheden zijn, maar ook doordat kinderen tegenwoordig vaak niet meer zonder toezicht van een volwassene buiten kunnen spelen. Speelplaatsen zijn vaak verder weg en kinderen moeten vaak een drukke weg oversteken om hier te komen. Mede hierdoor is er bij steeds meer kinderen sprake van overgewicht. Het buitenspelen is dus naast de eerder genoemde punten ook belangrijk voor de gezondheid. Het schoolplein is voor veel kinderen nog de enige plek waar ze lekker buiten kunnen spelen.

2.3. Hoe kan ik het buitenspel als leerkracht goed begeleiden?

Greet Caminada (2005) en van Delden (HJK, mei 2010) stellen beide, dat het in de eerste plaats belangrijk is dat het kind zijn omgeving als veilig ervaart. Beiden geven aan dat betrokkenheid van de leerkracht voorop staat! Hiervoor moet de leerkracht voor het kind aanwezig en bereikbaar zijn. De leerkracht stimuleert de kinderen tot activiteiten en neemt organisatorische maatregelen zoals het hanteren van duidelijke regels. Ook toont de leerkracht belangstelling in wat de kinderen doen en bevestigt wat zij doen op een positieve manier.

Voor kinderen die motorisch minder vaardig zijn, die angstig zijn en voor kinderen die (nog) niet voldoende sociale vaardigheden bezitten, kan het buitenspelen soms lastig zijn, waardoor zij hier vaak tegenop zien en liever binnen spelen waar de situatie voor hen overzichtelijker is en veiliger voelt. Het is daarom belangrijk, dat de leerkracht hierop inspeelt en het buitenspel van deze kinderen begeleidt.

Wanneer je als leerkracht merkt dat het buitenspelen niet vanzelf gaat, is het volgens Caminada (2005) van belang om gericht te observeren en naar aanleiding hiervan gerichte interventies te doen die de kwaliteit van het spel verhogen. Geadviseerd wordt om te beginnen met het observeren (eventueel met video-opnames) van de 'risicokinderen' en daarna de overige kinderen. Ook kinderen die in eerste instantie niet opvallen als risicokind kunnen moeite hebben met het buitenspelen. Het is daarom belangrijk om naar alle kinderen te kijken.

Naar aanleiding van wat er geobserveerd is, kun je als leerkracht ervoor kiezen over te gaan tot begeleiding van het spel. Deze begeleiding kan plaatsvinden op verschillende niveaus, te weten: voorbereid spel (leerkracht bereidt het spel voor), aansluitend spel (begeleiding aan één of twee kinderen, aansluitend bij het spel dat de kinderen spelen) en begeleid spel (intensieve begeleiding aan één kind, leerkracht bepaalt spelverloop) (naar L. Koning, 1984).

2.3.1. Observeren

Bij het observeren van spel wordt onder andere gekeken naar de spelkwaliteit, spelgerichtheid, sociaal- emotioneel spel en het taalgebruik (F. Janssen- Vos, 2004). Hiervoor zijn verschillende observatieschema's opgesteld, onder andere door L. Koning (werkboek speciale spelbegeleiding, 1984) en de algemene observatiewijzer volgens R. Vedder (zie bijlage). Er wordt gekeken of het kind speelt, of het betrokken is en of er sprake is van spelvariatie.

Afhankelijk van wat er uit deze observaties naar voren komt, kan gekozen worden voor speciale spelbegeleiding. Niet altijd zal dit nodig zijn, soms zal net even wat meer aandacht voor het kind of een aanpassing in de omgeving voldoende zijn.

2.3.2. Conflicten

Wanneer kinderen, om wat voor reden dan ook, vastlopen in het spel kunnen er conflicten ontstaan. Van het oplossen van conflicten kunnen kinderen veel leren. Jonge kinderen kunnen dit vaak nog niet met woorden. Zij hebben hierbij het voorbeeld en de inmenging van de leerkracht nodig (Caminada, 2005). De leerkracht helpt hen om er zelfstandig uit te kunnen komen. Wanneer kinderen hierin teveel hun eigen gang gaan, kan het gebeuren dat het 'recht van de sterksten' gaat gelden. Conflicten die zich dan voor doen, kunnen de sfeer negatief beïnvloeden.

2.3.3. Een aantal begeleidingstips:

Er zijn tal van mogelijkheden om kinderen tijdens het buitenspel te begeleiden. Hieronder volgen een paar voorbeelden die ontleend zijn aan het boek "Beter buiten spelen" (Caminada, 2005).

- De leerkracht leert de kinderen (nieuwe) spelvormen aan voor op het schoolplein. Dit vergroot de intensiteit van het spel, waardoor er minder conflicten ontstaan. Er moet hierbij wel rekening gehouden worden met de vrijheid die de kinderen hebben bij het buitenspel, zij moeten ook de mogelijkheid hebben om zich af te zonderen van de aangeboden activiteiten. Meedoen is niet verplicht. Sluit aan bij de interesses van de kinderen.

- Wanneer het schoolplein verdeeld wordt in speelzones kan dit voor rust, overzicht en voorspelbaarheid zorgen. De (risico) kinderen kunnen het buitenspel hierdoor als veiliger ervaren. Het meespelen van de leerkracht kan het kind helpen om tot (samen)spel te komen.
- Voor het naar buiten gaan samen met de kinderen bespreken wat er gespeeld gaat worden, kan ook helpen. Doe spelsuggesties wanneer een kind zelf nog geen plannetje hiervoor kan maken.
- Help de kinderen die motorisch minder sterk zijn. Hou het kind bijvoorbeeld vast wanneer het in het klimrek wil klimmen totdat het dit niet eng meer vindt. Laat hierna een motorisch sterk kind dit kind helpen.

2.4. Waaraan voldoet een rijke buitenspeelomgeving?

Een rijke buitenspeelomgeving voldoet volgens Snoek en Maier (2003) aan een aantal richtwaarden, te weten:

Veiligheid;
Afwisseling;
Herbergzaamheid;
Relatie tussen binnen en buiten;
Tolerantie;
Betrokkenheid;
Spelaanleidingen.

Bij veiligheid moet zowel gedacht worden aan fysieke- als aan psychische veiligheid. De toestellen moeten goed onderhouden zijn en de beplanting mag niet giftig zijn. Op psychisch gebied speelt de leerkracht een grote rol, zij let op pestgedrag, uitsluiting van kinderen, inrichting van de speelplaats en is aanwezig en bereikbaar voor de kinderen.

Een goed gestructureerde buitenruimte met speelzones (rustig en druk) zorgt voor een evenwichtige verdeling van kinderen over de ruimte en dus voor overzicht, concentratie, betrokkenheid en verdieping in spel. De kinderen kunnen er makkelijk hun draai vinden.

Ook wordt de kwaliteit van de buitenruimte bepaald door een rijke beplanting, kleuren (aantrekken van verschillende diertjes), zon- en schaduwplekken, plekjes waar kinderen uit het zicht kunnen spelen, hoogteverschillen en voldoende losse materialen.

Er moet voldoende uitdaging zijn tot klimmen, klauteren, rollen et cetera. Dit kan bereikt worden met vaste materialen zoals een klimtoestel, maar ook met allerlei losse materialen zoals fietsen, ballen en kosteloze materialen zoals een boomstam. De thema's uit de klas, zoals de seizoenen, kunnen ook buiten aanleiding geven tot spel en spelmateriaal kan ook uit de klas mee naar buiten genomen worden.

In dit hoofdstuk is getracht helder te krijgen hoe de ontwikkeling van spel bij het jonge kind verloopt en wat de invloed van buitenspel op de ontwikkeling van het kind is. Waarom dit zo belangrijk is en wat de rol van de leerkracht hierbij is.

De theorie geeft veel handvatten hoe om te gaan met het buitenspelen. Er zal hier de komende tijd veel mee aan de slag gaan worden, om zo te onderzoeken of een andere, meer betrokken leerkrachthouding tijdens het buitenspelen invloed heeft op de sfeer tijdens dit buitenspel.

In het volgende hoofdstuk zal onderzocht worden hoe het buitenspel op mijn school verloopt, hoe kinderen en leerkrachten dit ervaren.

Hoofdstuk 3: onderzoeksmethodologie

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat mijn plan van aanpak is wat betreft het onderzoeken van mijn onderzoeksvragen en de daarbij behorende deelvragen. Ik zal aangeven welke onderzoeksmethodologie ik zal gebruiken en hoe ik de uitkomsten wil gaan verkrijgen.

3.2. Hoe is het onderzoek opgebouwd?

Per onderzoeksvraag zal ik in onderstaand schema aangeven welke stappen ik van plan ben te gaan zetten om deze vragen te onderzoeken.

Precieze onderzoeksvraag	Welke onderzoeksvorm en waarom?	Hoe de data te verzamelen en wie zijn de betrokkenen
1. Hoe ziet de huidige buitenspelsituatie eruit, wat wordt positief en wat wordt negatief ervaren? 1a: Welk gedrag ervaar ik als leerkracht tijdens het buitenspelen? 1b: Welk gedrag ervaren mijn collega's? 1c: Hoe ervaren de kinderen het buitenspelen zelf?	Survey- onderzoek Ik wil de mening van mijn collega's en de kinderen uit mijn klas horen. Actie- onderzoek Gericht op het eigen handelen.	Ikzelf, collega's onderbouw, de kinderen uit mijn klas. 1a.+ 1b. <u>Bevragen</u>: observatie, enquête. 1c. <u>Bevragen</u>: interview
2. Hoe ga ik als leerkracht om met het leren buitenspelen? 2a: Hoe begeleid ik nu het buitenspel? 2b: Welke conflicten ontstaan er zoal tijdens het buitenspelen? 2c: Welke interventies/ aanpassingen moet ik verrichten om het spel beter te	Actie- onderzoek Programma-evaluatie	Ikzelf, collega's onderbouw. 2a + b. <u>Observeren</u>: Observaties middels observatielijst en video-opnamen. <u>Bevragen</u>: Vragenlijsten 1x, gesprekken 1x bij aanvang

begeleiden? 2d. Welk instrument kan ik hiervoor inzetten? (kanjertraining?) 2e: Wat kunnen we gezamenlijk afspreken zodat het spel voor iedereen acceptabel wordt?		onderzoek en 1x bij afsluiten onderzoek 2c + d. <u>Lezen</u> : literatuurstudie 2 e. <u>Bevragen</u> : interview.
3. Hoe kan ik zorg dragen voor een rijke buitenspeelomgeving? 3a: Hoe kan de inrichting van het speelplein voldoende uitdaging bieden? 3b: Welk spelmateriaal is aanwezig?	Survey- onderzoek	3a. <u>Lezen</u> : literatuur 3b. <u>Bevragen</u> : kwaliteitsenquête.

Schema 1.1. Onderzoeksmethodologie

3.2.1. Welke methoden en middelen worden er gebruikt en hoe deze vorm te geven

1. Hoe ziet de huidige buitenspelsituatie eruit, wat wordt positief en wat wordt negatief ervaren?

Als eerste wil ik een helder beeld krijgen over vraag 1. Dit wil ik gaan doen door als eerste een aantal (video) observaties te doen op het plein en een goed beeld proberen te krijgen van hoe ik het buitenspel ervaar.

Ik heb een kwaliteitsenquête (bijlage 1) opgesteld die door mijzelf en mijn collega's ingevuld zal worden. Om zo een beeld te krijgen hoe bepaalde punten beoordeeld worden, positief dan wel negatief. Voorafgaand laat ik mijn collega's een observatie uitvoeren tijdens het buitenspelen. Met deze gegevens wil ik een goed beeld krijgen van hoe het buitenspelen nu verloopt, hoe wordt er gespeeld en waar lopen we veel tegen aan. Ik laat ze hiervoor een door mij opgestelde observatielijst (bijlage 2) gebruiken.

Daarna ga ik de kinderen uit mijn klas een vraaggesprek (bijlage 3) afnemen over het buitenspelen. Ik wil hiermee antwoord krijgen op de vraag hoe zij het buitenspelen zelf ervaren.

2. Hoe ga ik als leerkracht om met het leren buitenspelen?

Wanneer ik helder heb hoe ikzelf en andere betrokkenen het buitenspelen ervaren, ga ik middels observaties onderzoeken hoe ik het buitenspel begeleid. Wat gebeurt er zoal op het plein en hoe reageer ik hierop.

Naar aanleiding van de gelezen theorie en van de methode Kanjertraining die wij op school gebruiken, ga ik onderzoeken wat een goede manier is om het buitenspel te begeleiden en hoe om te gaan met conflicten die hierbij ontstaan. Ik ga onderzoeken wat ik kan doen om het buitenspel op een fijne manier te laten verlopen, wat mijn rol hierin is. Ik ga dit ook een aantal maal toepassen en observeren hoe de kinderen hierop reageren.

3. Hoe kan ik zorg dragen voor een rijke buitenspeelomgeving?

Door middel van de literatuur ga ik mijn schoolplein 'toetsen' of het aan de voorwaarden voldoet om een rijke buitenspeelomgeving te bieden. Wat is positief aan de omgeving en wat negatief? Als ik dit weet, kan ik gaan onderzoeken wat er mogelijk zou kunnen toevoegen om het spelplezier van de kinderen te kunnen vergroten.

Het daadwerkelijk uitvoeren van het veranderen van het schoolplein zal binnen de tijd van dit onderzoek niet gaan lukken. Dit zal na het onderzoek verder vorm gaan krijgen. Deze vraag zal ik daarom in dit onderzoek niet volledig kunnen beantwoorden.

3.3. Hoe data verzamelen, vastleggen, analyseren, valideren en beschrijven?

3.3.1. Welke afwegingen zijn er gemaakt bij keuze data- verzamelingsinstrumenten?

Ik wilde voor mijzelf een helder beeld krijgen van het buitenspelen op mijn school bij de onderbouw. Daarom vond ik het belangrijk om, naast het beeld dat ik er zelf van heb, een beeld te krijgen hoe mijn collega's en de kinderen dit zien.

Hiervoor heb ik gekozen voor een interview met de kinderen en voor een enquête en vraaggesprek met mijn collega's.

Voorafgaand hieraan heb ik mijn collega's een observatielijst gegeven om aan de hand hiervan het buitenspelen van de kinderen uit hun eigen groep te observeren.

Dit om hen een beter beeld te geven van het buitenspelen en voor mijzelf om deze gegevens te gebruiken in het kader van triangulatie: het beeld dat ik heb naar aanleiding van de observaties, strookt dit met het beeld dat naar voren komt uit de observaties van mijn collega's?

Om voor mijzelf een beeld te krijgen, heb ik ervoor gekozen om een aantal observaties te doen, tijdens het buitenspelen in de ochtend en de middag. Dit zal mede gebeuren door middel van filmopnames en een observatielijst.

Aan het eind van mijn onderzoek zal ik een interview afnemen met 4 kinderen uit groep 1 en 4 kinderen uit groep 2 om zo te onderzoeken of er gedurende mijn onderzoek veranderingen hebben plaatsgevonden.

Ik heb ervoor gekozen om meerdere meetmomenten te hanteren (zie schema 1.1). Dit vooral met betrekking tot de observaties, om op die manier een zo betrouwbaar mogelijk beeld te krijgen.

3.3.2. Hoe om te gaan met triangulatie?

Er wordt gesproken met zowel leerkrachten als met de kinderen zelf en ikzelf speel een grote rol. Daarnaast worden er ook verschillende manieren van onderzoeken gebruikt, namelijk turflijsten, observaties en vraaggesprekken.

3.3.3. Hoe om te gaan met validiteit en betrouwbaarheid?

Met betrouwbaarheid wordt de nauwkeurigheid van een meting bedoeld, met validiteit wordt bedoeld of de gebruikte meetinstrumenten duidelijk maken wat we te weten willen komen (Harinck, 2010).

In mijn onderzoek zullen de metingen niet volledig nauwkeurig zijn, maar hopelijk wel uitlokken tot gesprek en discussies binnen de onderbouw van mijn school over het buitenspelen.

3.3.4. Wat te doen met ethische kwesties?

Ik leg de kinderen uit waarvoor ik mijn vragen stel en dat ik deze, anoniem, in mijn onderzoek zal gaan gebruiken. Ik schrijf van de kinderen letterlijk op wat zij zeggen. Alle antwoorden zijn goed, ik ga hier niet in sturen.

De ouders van de kinderen uit mijn klas zijn ervan op de hoogte dat ik van hun kind gebruik maak voor mijn onderzoek en hebben middels een ondertekende brief hun akkoord gegeven.

Aan de collega's en directie van mijn school heb ik mijn onderzoek voorgelegd. Voor de vraaggesprekken van start gaan zal ik hen inhoudelijk informeren. Ook de gegevens van collegae worden anoniem in het stuk verwerkt. Zij zijn ervan op de hoogte dat het onderzoek in de openbaarheid gebracht zou kunnen worden.

In dit hoofdstuk is geprobeerd om een beeld te schetsen van hoe aan de antwoorden op de onderzoeksvragen te komen. In het volgende hoofdstuk zullen de uitkomsten hiervan beschreven worden.

Hoofdstuk 4: data- analyse en resultaten

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de data analyse en resultaten gepresenteerd die tijdens het praktijkonderzoek verkregen zijn. Ook zal geprobeerd worden om verbanden te leggen tussen de verkregen data en hier conclusies aan te verbinden.

4.2. Datapresentatie

4.2.1. Resultaten observaties

Een observatieschema is door mijzelf en mijn onderbouwcollega's gebruikt om zicht te krijgen op het gedrag van de kinderen tijdens het buitenspelen. Naast deze observaties is ook gebruik gemaakt van video-opnames.

De volgende punten kwamen aan de orde gedurende 8 observaties:

Soort spel	
Rollenspel	24
Zang- en dansspelletjes	1
Tikspelletjes	7
Balspellen	9
manipulerend spel	24
Bewegingsspel	44
Niks doen/ vervelen	10
Wat?	
Zeuren	22
Klagen	14
Klikken	3

Iets leuks vertellen	11
Iets leuks laten zien	19
Hoe vaak zie je kinderen zelfstandig een conflict oplossen?	5 (jongens) 2 (meisjes)
Hoe vaak moet je als leerkracht helpen bij een conflict tussen kinderen onderling en bij welke kinderen?	8 (jongens) 3 (meisjes) 1 (meisje-jongen)

4.2.2 Resultaten kwaliteitsenquête

De kwaliteitsenquête bestaat uit twee delen, het eerste deel betreft de sfeer op het schoolplein en het tweede deel de kwaliteit van het plein. Bij beide onderdelen zijn ook een aantal open vragen geformuleerd.

In onderstaand model zijn de antwoorden samengevoegd van mijzelf en mijn vijf collega's uit de onderbouw van de kwaliteitsenquête. Bij de open vragen is gebruik gemaakt van het schoenendoosmodel.

	Helemaal waar	waar	Enigszins waar	Niet waar	Helemaal niet waar
deel a: sfeer tijdens het buitenspelen					
Veiligheid:					
1. Het buitenspelen verloopt goed.		xxx	xxx		
2. Ik vind het nodig dat het buitenspelen eens goed wordt bekeken.	x	xx	xx	x	
3. Er zitten kinderen in mijn klas die met tegenzin naar buiten gaan.			xxx	xx	x
4. De sfeer tussen de kinderen onderling is overwegend goed.		xxx x	xxx		
5. Er is veel agressief (schoppen/slaan) gedrag tussen de kinderen onderling te zien.		x	xxx x	x	
Betrokkenheid:					
6. Ik ben van mening dat de kinderen uit mijn klas uit zichzelf tot spel kunnen komen.		xxx x	xx		
7. Ik begeleid kinderen tijdens hun spel (bewust).			xxx	xxx	
8. Ik speel met de kinderen mee (bewust)		x	x	xxx x	

9. De kinderen zijn overwegend betrokken met hun spel bezig.	X	XXX X	X		
Tolerantie:					
10. Het oplossen van conflicten tussen kinderen onderling gaat overwegend goed.			XXX XX	X	
11. Het lukt me om ruzies/conflicten op het plein tijdens de pauze op te lossen.		XXX XXX			
12. Na de pauze kan ik meteen starten met mijn les, ik hoef geen conflicten meer op te lossen.	X	XXX	XX		
13. Er is nagedacht over de regels bij het buitenspelen. Deze zijn vastgelegd en bij iedereen bekend.		XX	XXX		

14. Welk gedrag van de kinderen tijdens het buitenspelen ervaar jijzelf als het meest storend (voor jezelf of voor andere kinderen)?

Ruzie, zeuren om kleine dingen waarvan ze zelf het antwoord al weten, oneerlijk gedrag (liegen), fysiek geweld bij ruzie, pesten, negatief fysiek contact, ruzie om speelgoed repeterend moeten corrigeren van steeds dezelfde kinderen. Klikken, klagen, agressief spelgedrag.

15. Welk gedrag zou jijzelf het liefst veranderd zien m.b.t. het buitenspelen op onze school, bij de onderbouw?

Het repeterende corrigeren bij dezelfde kinderen, fysiek geweld bij ruzie (2x), pesten,

eerlijkheid (het kunnen toegeven van iets onaangenaams, met behulp van de kanjertraining lukt dit vaak wel), agressief gedrag.

De agressieve manier waarop voornamelijk de jongens met elkaar omgaan.

16. In welke situaties ontstaan er volgens jou voornamelijk conflicten tussen kinderen?

Als het te druk is, weersinvloeden, verveling door gebrek aan prikkeling, het hebben van een bepaalde fiets of kar, iets (expres) stukmaken van een ander in de zandbak, afpakken van spelmateriaal (2x), buitensluiten van een kind, moeite met delen van speelgoed, kar niet goed kunnen besturen, kapot speelgoed, kapot hek, jonge kleuters kunnen de gevolgen niet goed inschatten.

Tijdens stoeispelletjes, moeite met inschatten van de eigen grenzen en die van de ander.

Deel b: kwaliteit van het speelplein/materiaal	Helemaal waar	waar	Enigszins waar	Niet waar	Helemaal niet waar
Herbergzaamheid:					
17. Het speelplein is overzichtelijk		x	Xxxxx		
18. Het speelplein is voldoende veilig.			xx	Xxx	x
Spelaanleidingen:					
19. Er is voldoende speelruimte op het plein.		xx	x	xxx	
20. Er is voldoende groen op het plein.	x			xxxxx	
21. Het plein nodigt uit tot ontdekken.		x	x	xxxx	

22. Ik vind dat er voor de leerlingen genoeg te doen is op het plein. Er is voldoende variatie.		xx	x	xxx	
23. Er is voldoende los speelmateriaal, zoals scheppen en vormpjes.	x	xx	Xx	x	
24. De fietsen, karren etc. zijn voldoende aanwezig.	x	xxx	X	x	
25. Het vaste speelmateriaal is voldoende aanwezig.	x	x	xx	Xx	

26. Welk materiaal zou je graag erbij willen hebben?

Opruimhok, wip (2x), springtouw, hoepels, ballen, kleine schepjes, waterspeelgoed voor de zomer (2x), loopbussen, skippyballen, parasol/ schaduwplek, bellenblaas, kleden. Doeltjes voor voetballen, basket.

27. Wat zou jij graag veranderd zien aan het speelplein?

Veel meer groen (4x). Moestuintjes. "Warmer", uitdagender, kleurrijker, schaduwplekken/parasol, waterspeelplaats, goede omheining en dan mooi groen beplanten, mogelijkheden tot experimenteren met zaaien en planten. Meer ruimte en mogelijkheid om tuintjes aan te leggen.

28. Wat doe je zelf om het spel van de kinderen te verrijken?

Te weinig (3x). Spelletjes verzinnen. Spelletjes aanleren, opdrachten geven in het zand, maar vooral de eigen fantasie stimuleren. Spelideetjes aanreiken, kinderen opdrachten geven tijdens het buitenspel.

Eventuele opmerkingen m.b.t. deel b:

Degelijk hek. Controle op buitenspeeltoestellen, jaarlijks.

Er is gewoon geen ruimte genoeg meer voor ons op het plein. We zouden er eigenlijk een stukje bij moeten hebben.

4.2.3 Resultaten vraaggesprek buitenspelen met de kleuters

De kinderen uit mijn eigen klas is een vragenlijst afgenomen over het buitenspelen op school. Dit in groepjes van drie kinderen. De kinderen zijn 4 tot en met 6 jaar oud.

Hoe vind je het buitenspelen op school?	16x leuk 1x erg leuk 3x beetje leuk 1x niet leuk 1x fijn, behalve als jongens pesten
Wat vind je het leukste om te doen op het schoolplein?	7x fietsen 5x klimrek 3x op de glijbaan 1x rollenspel 1x zangspelletjes 1x zandbak 1x krijten 3x rennen
Waarmee speel je het liefst?	15x fiets

	1x klimrek 1x balanceerbord 5x zandbak (scheppen) 1x krijt
Wanneer vind je het buitenspelen niet leuk?	1x als er veel jongens zijn 2x pesten/ ruzie 6x pesten door de jongens 1x te lang buitenspelen 1x als het druk is 1x afpakken van spullen door anderen 1x altijd leuk om buiten te spelen 8x als het regent
Hoe kan het buitenspelen nog leuker worden? Wat mis je?	2x meer klimrekken 5x schommels 2x meer glijbanen 2x meer bloemen en planten (groen) 1x meer wippen 2x meer fietsen 1x springtouwen 1x hoepels 3x trampoline 2x meer vriendjes

	3x als jongens lief zouden doen 4x zwembadje
Kan ik iets doen om het buitenspelen nog leuker te maken?	1x zitten op de stoel 6x spullen kopen 3x rondlopen en kinderen die pesten waarschuwen 6x meespelen 1x spelletjes voor ons bedenken 1x buiten eten

4.3. Data- analyse

Hier zal een analyse gegeven worden van de resultaten zoals eerder in dit hoofdstuk beschreven.

De vragen die gesteld worden zijn kwalitatief van aard. De antwoorden hierop worden echter, zoals in hoofdstuk 4.2 te zien is, weergegeven in kwantitatieve schema's. Dit omdat het mij zo meer overzicht biedt. Het doel van dit onderzoek is het creëren van een fijne sfeer tijdens het buitenspelen voor alle betrokkenen. Hiervoor is het belangrijk dat er duidelijk zicht is op hoe een ieder tegen bepaalde dingen aankijkt en niet alleen wat mijn persoonlijke mening ergens over is. In de schema's wordt duidelijk zichtbaar op welke punten men op één lijn zit, maar ook waarover heel verschillend gedacht wordt en waar een punt van discussie kan liggen.

4.3.1. Observaties

Terugkijkend naar videobeelden zag ik de dingen waarop ik wel reageerde, maar ook op de achtergrond de dingen die ik helemaal niet gezien had. Ik realiseerde me dan ook al snel dat ik teveel op een vaste plek zit, dat ik veel meer zie door regelmatig een rondje te maken over het plein.

Eigenlijk gelijk aan de rondgang tijdens het zelfstandig werken in de klas. Een rondje maken, helpen waar nodig en terug naar een plek om overzicht te nemen en te observeren. Door bijvoorbeeld dichterbij de zandbak te gaan zitten, had ik veel meer zicht op het spel dat zich hier afspeelde en betrokken de kinderen mij meer bij hun spel.

Direct tijdens het observeren kwam bij een collega naar voren, dat het observeren vanaf de vaste plek op de stoel niet handig was en te weinig overzicht bood. Zij ervoer hoe nuttig het is om over het plein rond te lopen en actiever en bewuster te kijken naar spelende kleuters.

Door het gericht observeren van het spelgedrag van de kinderen, viel vooral op dat het grootste deel actief en betrokken aan het spelen is, dit in tegenstelling tot mijn verwachting. Slechts een kleine groep kinderen, veelal dezelfde, komt niet tot betrokken spel en laat gedrag zien dat als vervelend ervaren wordt.

Positief komt naar voren dat verschillende vormen van spel door de kinderen zelf gespeeld wordt. Dit sluit aan bij de spelontwikkeling volgens Janssen- Vos (2004) zoals beschreven in hoofdstuk 2. Zang- en dansspelletjes zijn hierop een uitzondering, deze worden weinig gespeeld.

Het gedrag dat vooral als negatief gezien wordt, is het zeuren en klagen van de kinderen over andere kinderen. Ook wordt fysiek agressief gedrag van de kinderen (vooral bij de jongens) ervaren als negatief. Hierbij moet gedacht worden aan schoppen, slaan, duwen en met geweld dingen van elkaar afpakken.

Dit laatste wordt ook door de kinderen zelf als vervelend ervaren. Vooral de meisjes geven aan dat het buitenspelen soms minder leuk is doordat de jongens pesten.

4.3.2. Kwaliteitsenquête

Veiligheid:

De sfeer tussen de kinderen onderling en hun betrokkenheid bij het spel wordt overwegend als positief ervaren. Anderzijds wordt aangegeven dat er veel fysiek agressief gedrag en ruzie tussen de kinderen onderling te zien is. Dit kwam eerder uit de gedane observaties ook als aandachtspunt naar voren.

Betrokkenheid:

Het bewust begeleiden van het spel van de kinderen en het meespelen met de kinderen wordt niet voldoende gedaan. Er worden weleens spelideeën aangereikt, maar daar blijft het grotendeels bij.

Tolerantie:

Het oplossen van conflicten tussen kinderen onderling gaat lang niet altijd goed. Met hulp van de leerkracht lijkt dit wel te lukken. Hierbij wordt gebruik gemaakt van handvatten zoals aangereikt binnen de Kanjertraining.

De meeste conflicten kunnen al tijdens het buitenspelen opgelost worden en hoeven niet meer in de klas besproken te worden.

De regels tijdens het buitenspelen zijn bij de collega's van de onderbouw wel bekend en hiermee zit men ook op een lijn, deze liggen echter niet vast op papier.

Herbergzaamheid en spelaanleidingen:

Wat de kwaliteit van het schoolplein betreft, zijn de meningen wisselend. Het wordt als voldoende overzichtelijk gewaardeerd, maar gezien het aantal kinderen dat er speelt wel als te klein. De verhouding spelmateriaal- speloppervlakte klopt op zich wel, maar in verhouding tot het aantal kinderen is dit te weinig. Er is ook te weinig variatie in spelmateriaal waardoor er weinig te ontdekken valt. Meer afwisseling door materiaal aan te schaffen waarmee gewisseld kan worden lijkt dan ook wenselijk te zijn.

De grootste wens is, dat er meer groenvoorzieningen op het speelplein komen. Mogelijkheid om te zaaien en te oogsten waardoor de kinderen een stukje natuureducatie mee kunnen krijgen.

4.3.3. Vraaggesprek kleuters

Van de 22 kinderen is er slechts een die aangeeft het buitenspelen niet leuk te vinden.

Het buitenspelen wordt niet leuk ervaren wanneer er gepest wordt of wanneer er ruzie is. De kinderen verstaan hieronder het slaan, duwen en schoppen door anderen en het afpakken van spullen. Hierbij worden vooral de jongens genoemd als veroorzaker. Een klein aantal geeft aan zich weleens te vervelen wanneer er lang buiten gespeeld wordt.

Meer spullen kopen wordt door de kinderen veel genoemd als iets wat de leerkracht kan doen om het buitenspelen leuker te maken, zodat ze niet zolang hoeven te wachten. Ook geeft een groot deel aan het fijn te vinden als de leerkracht meer meespeelt en meer rondloopt zodat ruzie direct opgelost of voorkomen kan worden. Het aanreiken van materialen en hulp kan de ontwikkeling van spel bevorderen.

Hoofdstuk 5: conclusie

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden alle verzamelde gegevens uit de onderzoeken en de literatuur samengebracht. Aan de hand hiervan zal een antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag zoals deze in het begin van dit onderzoek gesteld is.

Hoe kan ik er, als leerkracht van het jonge kind, zorg voor dragen dat het buitenspelen dusdanig verloopt dat dit voor een ieder die van het plein gebruik maakt, als veilig en prettig ervaren wordt?

5.2. Conclusies

In de literatuur wordt antwoord gegeven op de vraag hoe het buitenspel begeleid kan worden en welke interventies gedaan kunnen worden. Waar jonge (risico) kinderen tegenaan lopen bij het buitenspelen en hoe de leerkracht hiermee om kan gaan. Sterk naar voren komt hierbij het belang van observeren en de aanwezigheid van de leerkracht.

De literatuur schetst een beeld van wat de mogelijkheden zijn van een rijke buitenspeelomgeving. Deze moet kinderen de mogelijkheid bieden tot ontdekken, de wereld om hen heen verkennen. Hij moet veilig en overzichtelijk zijn. De materialen moeten goed onderhouden zijn en het schoolplein zou zo ingericht moeten worden dat verschillende soorten spel op daarvoor bestemde vlakken plaats kan vinden. Dit laatste zorgt voor rust en overzichtelijkheid. Dit kan van belang zijn voor kinderen die problemen ondervinden bij het buitenspelen.

Uit het praktijkonderzoek is naar voren gekomen hoe de huidige buitenspelsituatie eruit ziet en wat hieraan positief dan wel negatief ervaren wordt. De resultaten van zowel mijzelf als van mijn collega's en de kinderen bij elkaar genomen, blijkt dat het buitenspelen eigenlijk overwegend positief ervaren wordt. Dit in tegenstelling tot wat ik vooraf verwacht had. Wel wordt bij alle betrokkenen het soms fysiek agressief spel van voornamelijk de jongens als negatief ervaren.

Het zeuren en klagen door kinderen, veelal om niets, wordt als storend ervaren door mijzelf en drie andere collega's. Dit kost relatief veel energie.

Wat de sfeer op het plein betreft blijken we hier redelijk hetzelfde tegenaan te kijken. Wat de kwaliteit van het plein en de materialen betreft zijn de meningen echter verschillend. Hoe lang en hoeveel dagen per week de leerkrachten in de onderbouw werkzaam zijn, lijkt hierop van invloed te zijn. Wel kan op het gebied van de omgeving de conclusie getrokken worden dat er meer onderhoud nodig is en er bij allen de wens ligt om meer groenvoorzieningen op het plein te creëren. In de literatuur komt ook het belang van de natuur op het plein naar voren, dit biedt de kinderen mogelijkheden tot ontdekken en leren.

Het begeleiden van het buitenspelen gebeurt nu minimaal, hier wordt veel te weinig tijd en aandacht aan besteed. Het grootste deel van de buitenspeelperiode wordt door de leerkrachten gebruikt om bij te praten, te overleggen en alvast wat lesinhoudelijke dingen voor te bereiden. Er wordt weinig rondgelopen door de leerkrachten, weinig gericht geobserveerd. Wanneer dit tijdens het onderzoek wel gedaan wordt, wordt al snel duidelijk hoeveel er eigenlijk gemist wordt en dat vroegtijdig een interventie doen beter werkt dan achteraf problemen op te moeten lossen. Wanneer er een conflict is tussen kinderen onderling, komt de leerkracht wel tussenbeide om te helpen dit op te lossen, maar ook wordt er van de kinderen verwacht dit eerst zelf te proberen. De conclusie is dan ook, zoals ook duidelijk wordt vanuit de theorie, dat gericht observeren en kinderen begeleiden zorgt voor een betere sfeer op het schoolplein. Angstige en onzekere kinderen, evenals kinderen die op andere gebieden extra aandacht nodig hebben, worden eerder gesignaleerd en krijgen de hulp die zij nodig hebben. Kinderen zijn meer betrokken en er zijn minder conflicten wanneer de leerkracht vroegtijdig interventies pleegt.

Op mijn school wordt gewerkt met De Kanjertraining. De afspraken en regels die hierin behandeld worden, worden ook tijdens het buitenspelen gehanteerd. Op dit vlak zitten alle leerkrachten op een lijn. De kinderen kennen deze regels en kunnen ze ook noemen, maar het toepassen ervan is, zeker van de jongste kleuters, nog te veel gevraagd. Regels zoals zandbakspullen in de zandbak houden, niet schoppen en slaan en dergelijke zijn wel bij het vaste onderbouwteam bekend, maar zijn niet vastgelegd op papier.

5.3. Antwoorden op de onderzoeksvraag

Voorop staat, dat ik als leerkracht een belangrijke factor ben in het bepalen van de sfeer die er op het schoolplein heerst en er dus zeker wel zorg voor kan en moet dragen dat dit als prettig en veilig ervaren wordt.

In de eerste plaats is het belangrijk dat ik als leerkracht aanwezig en bereikbaar ben voor de kinderen. Ik moet het spel gericht observeren en begeleiden. De regels en afspraken die er gelden voor het omgaan met elkaar en het materiaal moeten duidelijk zijn bij alle betrokkenen. Als leerkracht is het mijn taak om nieuwe spelideeën aan te leren en kinderen die niet zelf tot spel komen hierbij te helpen. Goed observeren draagt ertoe bij dat je weet wat een kind nodig heeft en dan kun je het kind gericht een stap verder helpen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een kind dat niet durft te klimmen maar dit wel graag zou willen. Je kunt dit kind hier dan stapje voor stapje bij helpen door dit samen te doen.

Ook de voorbereide omgeving van het schoolplein heeft invloed op de sfeer tijdens het spelen. Wanneer deze uitdagend is, zullen kinderen zich minder snel vervelen, wanneer deze overzichtelijk is brengt dit rust en duidelijkheid en zullen er minder conflicten plaatsvinden tussen de kinderen.

Binnen het onderbouwteam van mijn school gaan we bespreken hoe praktisch vorm te geven aan het buitenspelen naar aanleiding van de conclusies en aanbevelingen zoals deze in dit onderzoek naar voren zijn gekomen. Niet alles zal in één keer veranderd kunnen worden, dit zal in stappen gaan gebeuren. Een eerste stap zal het begeleiden van het spel zijn, dit moet zo ingevoerd gaan worden dat het voor de leerkrachten een structurele aanpak gaat worden. Dit zal mogelijk enige tijd in beslag nemen, waarin ook steeds geëvalueerd en gereflecteerd zal moeten worden hoe dit verloopt. Een vervolgstap zou het aanpassen van het schoolplein kunnen zijn, dit zal in een lange termijnplan opgenomen moeten worden.

5.4. Aanbevelingen

Het verdient aanbeveling om naar aanleiding van dit onderzoek met de collega's van de onderbouw in eerste instantie de discussie aan te gaan wat wij kunnen en mogen verwachten van de kinderen: waar leggen wij de verantwoording bij henzelf neer en waar moeten wij veel meer in participeren. Hiervoor maken we gebruik van de uitkomsten uit dit onderzoek,

Er moet meer gericht geobserveerd worden zodat duidelijk is waar de knelpunten liggen. Ook zouden er meer interventies gedaan moeten worden in de vorm van spelaanbiedingen. Een kind, of een groepje, een nieuw spel aanleren waardoor ze betrokken blijven bij het spel. Ook het afwisselen van materialen op het schoolplein kan ervoor zorgdragen dat de kinderen enthousiast blijven en meer tot ontdekken komen. Hoe we het buitenspelen op onze school begeleiden zou vastgelegd moeten worden in ons schoolplan. We moeten als team de discussie aangaan welke richtlijnen we hiervoor willen hanteren, hoe we observeren, hoe we een handelingsplan opstellen met betrekking tot spel.

Naar aanleiding van de resultaten van de kwaliteitsenquête gaat er ook bekeken worden wat wenselijk is met betrekking tot aanpassingen aan het speelplein. Alle leerkrachten geven aan meer groen te willen, we gaan gezamenlijk bekijken wat we zouden willen, wat de kosten daarvoor zijn en of het mogelijk is om dit binnen het schoolplan een plek te geven. Mogelijk kunnen we hierbij gebruik maken van de website www.spelensamenregelen.nl waarop allerlei informatie, trainingen en een activiteitenmap verkrijgbaar is.

Hoofdstuk 6: evaluatie van het onderzoek

6.1. Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik mijn persoonlijke ontwikkeling beschrijven. Wat heeft dit onderzoek betekend voor mijn persoonlijke ontwikkeling, in hoeverre heb ik mijn doelen bereikt en wat zou ik een eventuele volgende keer anders of juist hetzelfde doen.

6.2. Doelen

Mijn doel voor dit onderzoek was te ontdekken hoe ik er zorg voor kan dragen dat het buitenspelen op een prettige manier verloopt. Hoe ik als leerkracht meer uit het buitenspelen kan halen en hoe ik het buitenspelen gestructureerd kan begeleiden. Door middel van het beantwoorden van een drietal sub- vragen wilde ik er achter komen hoe het gedrag van de kinderen tijdens het buitenspelen ervaren wordt, hoe het buitenspelen begeleid wordt en wat er anders zou kunnen en hoe. Als laatste wilde ik antwoord krijgen op de vraag of en hoe ik zorg kan dragen voor een rijkere buitenspeelomgeving. Door een tekort aan tijd, heb ik helaas niet al mijn sub-vragen volledig kunnen beantwoorden, maar mijn doel is in zoverre wel bereikt dat er op de, voor mij, belangrijkste vraag, hoe ik het buitenspelen beter kan begeleiden, een antwoord is gekomen. Ik heb wat de begeleiding van het buitenspelen betreft een stuk kennis erbij gekregen, dit ga ik zeker toepassen in mijn praktijk. In mijn ogen is dit de belangrijkste eerste stap naar een betere sfeer op het schoolplein. Binnen het team is er een discussie op gang gekomen en willen we tijd investeren om meer te gaan doen met het buitenspelen op onze school. Ook is mijn doel, meer zicht krijgen op de huidige situatie, bereikt. Ik heb nu een helder beeld van de huidige situatie en kan daardoor gericht aan de slag de komende tijd. Wat de rijke buitenspeelomgeving betreft, is er nu zicht op wat we missen en wat er nog niet voldoende is. Het vervolg hierop, het aanpassen van het schoolplein, vergt verder onderzoek en discussie.

6.3. Persoonlijke ontwikkeling

Voorafgaand aan de start van dit onderzoek heb ik de leerstijltest van Kolb gemaakt. Hieruit kwam naar voren dat ik in de eerste plaats een doener ben. Ik leer door direct uit te proberen in de praktijk.

Voor dit onderzoek was dit echter niet altijd mogelijk en ik heb het zo nu en dan als lastig ervaren om niet direct aan de slag te kunnen. Hierdoor heb ik lang het gevoel gehad niet verder te komen met mijn onderzoek, omdat er niet altijd direct resultaten zichtbaar waren. Wat uiteraard niet betekent dat ik niet verder kwam, maar ik zag dit zelf niet altijd.

Gedurende de gehele leerroute kreeg ik in mijn feedback te horen dat mijn koppeling theorie- praktijk aan de zwakke kant is. Ook tijdens het schrijven van dit onderzoeksverslag kwam ik mijzelf op dit gebied tegen. Daar waar ik wel direct aan de slag ging met uitproberen in de praktijk wat ik in de theorie las, vond ik het moeilijk om dit in eigen bewoording om te zetten in een theoretische beschouwing.

Door het gericht observeren van het buitenspelen heb ik een helder beeld gekregen van hoe dit op mijn school verloopt. Dit bleek veel prettiger te gaan dan ik in eerste instantie zelf dacht. Dit gaf mij een positieve drive om verder te gaan.

Waar ik tot nu toe eigenlijk het gevoel had gewoon maar iets te doen in de praktijk wat het begeleiden van het buitenspelen betreft, bracht het lezen van de literatuur mij een stap verder op dit gebied. Door te lezen hoe het buitenspelen het beste begeleid kan worden, op een gestructureerde manier, kwam ik tot nieuwe inzichten welke mij enthousiast maakten en ik direct in de praktijk ben gaan uitproberen.

Door het uitvoeren van dit onderzoek is er tussen de collega's van de onderbouw een gesprek op gang gekomen over het buitenspelen. Eerder hadden we dit nog nooit echt besproken. In dit gesprek had ik een leidende rol, in dit opzicht ben ik door dit onderzoek persoonlijk zeker gegroeid! Eerder had ik een meer luisterende houding aangenomen, nu ben ik de discussie met de collega's aangegaan.

6.4. Het onderzoek

Bij de start van dit onderzoek heeft het mij veel tijd gekost om een goede onderzoeksvraag op te stellen, met daarbij behorende sub- vragen. Het onderwerp op zich was redelijk snel gekozen, maar om hier goed vorm aan te geven vond ik lastig. Uiteindelijk is dit met behulp van mijn critical friends en begeleidster wel gelukt en kon ik aan de slag.

Het schrijven van het literatuurhoofdstuk was pittig. In de eerste plaats om het schiften van de informatie: wat is wel van nut voor dit onderzoek en wat niet. In de tweede plaats vond ik het vooral lastig om hier echt mijn eigen stuk tekst van te maken. Het doen van onderzoek in de praktijk heb ik als erg nuttig en leuk ervaren. Ik heb geprobeerd mijn directe collega's hier zoveel mogelijk bij te betrekken, niet alleen om de triangulatie te bewerkstelligen, maar ook omdat ik zelf steeds enthousiaster werd en mijn collega's wilde inspireren om meer te doen met het buitenspelen.

Wanneer ik dit onderzoek weer zou moeten doen, zou ik niet heel veel anders doen. De resultaten die uit de onderzoeken naar voren kwamen waren voor mij duidelijk en gaven voor mij een antwoord op mijn onderzoeksvraag. Wel zou ik een volgende keer proberen of ik mijn vraagstelling zo zou kunnen formuleren dat er een meer overzichtelijk schema of tabel uit naar voren zou kunnen komen. Dit zou voor de lezer misschien prettiger zijn.

Terugkijkend op het gehele onderzoek, zijn er heel wat momenten geweest waarop ik het liefst de handdoek in de ring wilde gooien, het even niet meer zag zitten. Zoveel te doen, in zo weinig tijd. Gelukkig waren er steeds mensen om mij heen die me net even dat zetje gaven om toch door te gaan. Uiteindelijk kan ik nu terugkijken op een periode die mij veel geleerd heeft, een onderzoek dat mij nieuwe inzichten en kennis gebracht heeft en een positievere kijk op het buitenspelen (en het begeleiden hiervan) op mijn school heeft gegeven.

Nawoord

Het buitenspelen gaat, zoals te lezen is in dit onderzoeksverslag, niet altijd vanzelf. Meerder factoren spelen hierbij een rol, maar voor mijzelf is de belangrijkste conclusie toch wel dat ik als leerkracht hierin de belangrijkste factor ben. Dit heb ik voorheen enorm onderschat. De komende tijd zal ik mij dan ook gaan oefenen in het begeleiden van het buitenspelen naar aanleiding van de handvatten die mij door dit onderzoek vanuit de literatuur zijn aangereikt. Ik ben van mening, dat ik mijzelf en het buitenspelen op mijn school door dit onderzoek een stapje hoger heb kunnen brengen.

Dit onderzoek is niet vanzelf tot stand gekomen, ik heb regelmatig een enorme strijd moeten voeren met mezelf, de stof en de onderzoeksinstrumenten. Uiteindelijk is er toch een onderzoeksverslag tot stand gekomen waarover ikzelf erg tevreden ben. Ik hoop dat ook anderen door het lezen van mijn onderzoek enthousiast worden om het buitenspelen aan te pakken, te verbeteren. Zoals eerder gezegd heeft het mij veel nieuwe kennis en inzichten gebracht, waardoor ik als leerkracht en als persoon gegroeid ben. Dit was me echter niet gelukt zonder hulp van de mensen om mij heen.

Ter afsluiting van dit onderzoeksverslag, wil ik daarom graag iedereen die mij de afgelopen maanden op wat voor manier dan ook heeft bijgestaan enorm bedanken:

Uiteraard Willy, als begeleidster vanuit Fontys OSO. En Monique, Agnes en Paula als critical friends;

En natuurlijk alle kinderen uit mijn klas en hun ouders, mijn collega's uit de onderbouw die zo bereidwillig waren om mee te werken en mijn directrice die mij alle ruimte gaf voor mijn studieverlof;

En als laatste, ook niet onbelangrijk, familie en vrienden die stukken door wilden lezen, controleren op spel- en taalfouten en die me uit mijn 'dalletjes' trokken wanneer ik er even geen vertrouwen meer in had.

Bedankt allemaal!

Literatuuropgave

Bosch, W. & Boomsma, C. (2009). *Onderwijs aan het jonge kind... een vak apart*. Baarn: Hb Uitgevers.

Caminada, G. (Red.) (2005). *Beter buitenspelen. Het speel- en leerklimaat op de speelplaats*. Baarn: Bekadidact.

Delden, M. van (2010). Juf, help me buitenspelen! *HJK* . p. 18- 21.

Florquin, V. & Bertrands, E. (1995). *Speelkriebels voor kleuters*. Amersfoort: Acco.

Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.

Janssen- Vos, F. (2008). *Basisontwikkeling voor peuters en de onderbouw*. Assen: Van Gorcum.

Janssen- Vos, F. (2004). *Spel en ontwikkeling, spelen en leren in de onderbouw*. Assen: Van Gorcum.

Koning, L. (1984). *Werkboek speciale spelbegeleiding*. Tilburg: Uitgeverij Zwijsen.

Leufgen, W. & Lier van, M. (2007). *Vrij spel voor natuur en kinderen*. Utrecht: Uitgeverij Jan van Arkel.

Snoek, C. & Maier, R. (2003). *Kinderen en...van schoolplein tot speelplaats*. Hilversum: Kwintessens.

Weide, G. (1996). *De Kanjertraining*. Almere: Uitgeverij Kanjertrainingen B.V.

Overige literatuur

Buitenspelen is heel belangrijk! Geraadpleegd april 2011, via
<http://www.lerendoorspelen.com/buitenspelen.htm>

Johnson, Christie and Wardle. (2005) *Outdoor play*. Geraadpleegd maart 2011, via
www.communityplaythings.co.uk/resources/articles/outdoor-play.html

Kadimba, L. (2011) *Outdoor Play Theorists and Why Outdoor Play is Important*.
Geraadpleegd maart 2011, via <http://www.brighthub.com/education/early-childhood/articles/107367.aspx#ixzz1GPfvBp6L>

Paashuis, M. *Buiten spelen en buitenruimte*. Geraadpleegd maart 2011, via
www.pedagogenplatform.nl/index.php/notitie-buitenspelen

Rijn van, H.A. In: DRS-magazine 2004 – 8. *Betekenis van spel voor de sociaal emotionele ontwikkeling van ...* Geraadpleegd maart 2011, via <http://www.drs-online.nl/artikel.php?ID=93>

Samenwerkingsverband De Calo Windesheim, Sportservice Overijssel, Stipp en Nijha. (2010) *Spelen samen regelen*. Geraadpleegd mei 2011, via
<http://www.spelensamenregelen.nl>

Triodus. Thema *buitenspelen*

Geraadpleegd april 2011, via
<http://www.triodus.nl/pedagogen/thema/buitenspelen.htm>

Bijlage 1**KWALITEITSENQUÊTE Buitenspel op de BMS (OB)**

Aantal jaar in onderwijs:
Geslacht:

Onderstaand vindt je een aantal uitspraken en vragen met betrekking tot het buitenspelen op onze school, in de onderbouw.

Het eerste deel betreft vooral de sfeer en leerkrachthouding, het tweede deel gaat over de kwaliteit van het schoolplein.

Graag aangeven in hoeverre je het met deze stellingen eens bent. Het gaat erom in hoeverre je vindt dat dit, in het algemeen genomen, klopt. Per stelling één antwoord aankruisen.

	Helemaal waar	waar	Enigszins waar	Niet waar	Helemaal niet waar
deel a: sfeer tijdens het buitenspelen					
1. Het buitenspelen verloopt goed.					
2. Ik vind het nodig dat het buiten- spelen eens goed wordt bekeken.					
3. Er zitten kinderen in mijn klas die met tegenzin naar buiten gaan.					
4. De sfeer tussen de kinderen onderling is overwegend goed.					

5. Ik ben van mening dat de kinderen uit mijn klas uit zichzelf tot spel kunnen komen.					
6. Ik begeleid kinderen tijdens hun spel (bewust).					
7. Ik speel met de kinderen mee (bewust)					
8. De kinderen zijn overwegend betrokken met hun spel bezig.					
9. Er is veel agressief (schoppen/slaan) gedrag tussen de kinderen onderling te zien.					
10. Het oplossen van conflicten tussen kinderen onderling gaat overwegend goed.					
11. Het lukt me om ruzies/conflicten op het plein tijdens de pauze op te lossen.					
12. Na de pauze kan ik meteen starten met mijn les, ik hoef geen conflicten meer op te lossen.					
13. Er is nagedacht over de regels bij het buitenspelen. Deze zijn vastgelegd en bij iedereen bekend.					

14. Welk gedrag van de kinderen tijdens het buitenspelen ervaar jijzelf als het meest storend (voor jezelf of voor andere kinderen)? 1. 2.
15. Welk gedrag zou jijzelf het liefst veranderd zien m.b.t. het buitenspelen op onze school, bij de onderbouw?
16. In welke situaties ontstaan er volgens jou voornamelijk conflicten tussen kinderen?

Deel b: kwaliteit van het speelplein/materiaal					
17. Het speelplein is overzichtelijk					
18. Het speelplein is voldoende veilig.					
19. Er is voldoende speelruimte op het plein.					

20. Er is voldoende groen op het plein.					
21. Ik vind dat er voor de leerlingen genoeg te doen is op het plein. Er is voldoende variatie.					
22. Er is voldoende los speelmateriaal, zoals scheppen en vormpjes.					
23. De fietsen, karren etc. zijn voldoende aanwezig.					
24. Het plein nodigt uit tot ontdekken.					
25. Het vaste speelmateriaal is voldoende aanwezig.					

26. Welk materiaal zou je graag erbij willen hebben?
27. Wat zou jij graag veranderd zien aan het speelplein?
28. Wat doe je zelf om het spel van de kinderen te verrijken?

Eventuele opmerkingen m.b.t. deel a:

Eventuele opmerkingen m.b.t. deel b:

Hartelijk dank voor je medewerking!

Bijlage 2

Observeren tijdens het buitenspelen

Gedurende de gehele buitenspeeltijd in de ochtend. Loop en zit afwisselend op het plein om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen. Richt je hierbij op de kinderen uit je eigen groep.

Klas:

datum:

Turf in onderstaande tabellen het aantal keer dat je iets ziet gebeuren, zet de namen van de betreffende kinderen ernaast.

Wat voor soorten spel zie je de kinderen doen?

Soort spel	Aantal keer	Wie?
Rollenspel (bv. vader-moedertje, politie- boef, bakkertje)		
Zang- en dansspelletjes		
Tikspelletjes		
Balspellen		
manipulerend spel (bv. scheppen om het scheppen, ordenen van spullen)		

Bewegingsspel (bv. Klimmen/ klauteren, fietsen, met kruiwagens spullen verplaatsen, glijden)		
Niks doen/ vervelen		

Hoe vaak komen er kinderen om te zeuren/ klagen enz.?

Wat?	Hoe vaak?	Wie?
Zeuren		
Klagen		
Klikken		
Iets leuks vertellen		
Iets leuks laten zien		

Hoe vaak zie je kinderen zelfstandig een conflict oplossen?

aantal keer	wie?

Hoe vaak moet je als leerkracht helpen bij een conflict tussen kinderen onderling en bij welke kinderen?

aantal keer	wie?

Bijlage 3

Vraaggesprek over het buitenspelen

Datum: groep: gespreksleider:

Hoe vind je het buitenspelen op school?

Wat vind je het leukste om te doen op het schoolplein?

Waarmee speel je het liefst?

Wanneer vind je het buitenspelen niet leuk?

Hoe kan het buitenspelen nog leuker worden? Wat mis je?

Kan ik iets doen om het buitenspelen nog leuker te maken?

Aanpassingen n.a.v. feedback gegeven op conceptversie:

Samenvatting: effect op de OB/ collega's erin verwerkt.

Hoofdstuk 1: **p.12** APA: dit is niet letterlijk overgeschreven, maar wel gebaseerd op wat ik gelezen heb.

Hoofdstuk 2: **2.3.1**. APA: niet letterlijk overgenomen, geschreven n.a.v. F. Janssen-Vos (2004) p.44 en observatieschema van L. Koning, uit module speciale spelbegeleiding.

2.3. Bij aanvang van dit onderzoek had ik de module speciale spelbegeleiding van Marjo v. Zwet nog niet gehad. Het volgen van deze module liep min of meer gelijk met het schrijven van dit hoofdstuk. De gelezen theorie komt overeen met de theorie uit de module. Ik kon het geleerde uit deze module ook goed gebruiken. Deze module heeft veel verheldering gegeven, dit in tegenstelling tot de module spel uit het eerste jaar. Ik heb de niveaus van spelbegeleiding nu ook genoemd, echter gezien het aantal woorden kan ik hier niet dieper op ingaan. Wel heb ik verwezen naar het werkboek speciale werkbegeleiding van L. Koning.

Hoofdstuk 4: kwaliteitsenquête: waardering aangegeven in bovenste kolom deel b.

De vragen gecategoriseerd naar: veiligheid, betrokkenheid, herbergzaamheid, tolerantie en spelaanleidingen. Ieder blok een eigen kleur gegeven.

Hoofdstuk 5: ik vind het lastig om de koppeling conclusie – theorie duidelijker naar voren te laten komen, zonder het hele hoofdstuk opnieuw te schrijven. Ik heb hier en daar in dit hoofdstuk de formulering wat aangepast.

5.3. p.40: laatste alinea, anders geformuleerd, getracht dit concreter te doen.

5.4 p.41: formulering aangepast.

Hoofdstuk 6: **p.44**: zin over triangulatie, deze zin hoorde nog bij de alinea erboven.